

Parafię w N. pod wezw. Michała Archanioła ufundował 1387 król Władysław II Jagiełło (jedna z pierwszych 7 parafii na Litwie); drewniany kościół spłonął 1655 podczas wojny z Moskwą; odbudowany ok. 1680 z fundacji prob. Ch. Jankiewicza, ponownie został zniszczony w czasie wojny pn. 1706; nowa świątynia wzniesiona ok. 1712 staraniem prob. A. Horaina spłonęła 1842; obecny, murowany, 3-nawowy, klasycystyczny kościół, wybudowany 1848-55 z fundacji rodziny Parczewskich, 1855 konsekrował bp W. Żyliński; po pożarze 1947 został wyremontowany 1950; od 1775 w parafii istniało Bractwo Różańcowe, funkcjonował szpital, a 1817-25 szkoła par.; proboszczami w N. byli m.in.: A. → Naruszewicz (1774-90), S. → Jundziłł (1807-24) i leksykograf F. Bobrowski (1824-40); 1803 dochody z beneficjum parafii przekazano Uniw. Wileńskiemu; obecnie N. jest siedzibą dekanatu.

SGKP VII 85-86; J. Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, Wl 1912 (passim); K. Misius, R. Šinkūnas, *Lietuvos katalikų bažnyčios*, Wl 1993, 536-537; M. Gajewski, *Historie z okolic Wilna*, Wl 2007, 132-147.

Ślawomir Brzozecki

NIEMIECCY CHRZEŚCIJANIE (niem. *Deutsche Christen*), ruch chrześc.-społ. uformowany w łonie Kościoła ewang., odwołujący się do ideologii nar.-socjalist. i dążący do utworzenia w III Rzeszy Kościoła nar. (Reichskirche).

Ruch został zapoczątkowany przez S. Lefflera i J. Leutheusera, którzy 1928 założyli w Turynii ugrupowanie kośc. o charakterze nar.-socjalist. i antymarksistowskim (Thüringer Kirchenbewegung Deutsche Christen), skupiające gł. duchownych i nauczycieli; od 1931 używało nazwy Deutsche Christen, a 1932 rozpoczęło wydawanie własnego organu prasowego „Briefe an Deutsche Christen”; 1932 przy poparciu partii hitlerowskiej utworzono centrum organizacyjne N.Ch., pod przewodnictwem berlińskiego prob. J. Hossenfeldera; popularność ruchu N.Ch. w społeczeństwie niem. wynikała z jego ludowo-misjonarskiego charakteru, zbieżnego z postulatem „pozytywnego chrześcijaństwa” zawartym w doktrynie → narodowego socjalizmu; 1933 w wyborach do władz Ewangelickiego Kościoła Niem. N.Ch. uzyskali (przy poparciu władz państw.) zdecydowaną większość, co pozwoliło im na obsadzenie ważniejszych urzędów i instytucji kośc.; ruch N.Ch. skupiał wówczas ok. 1 mln członków; na jego czele stanął L. → Müller (od 27 IX 1933 „bp Rzeszy”), zmierzający do utworzenia centralistycznego Kościoła niem., stanowiącego syntezę chrześcijaństwa i nar. socjalizmu; N.Ch. domagali się m.in. usunięcia ST z kanonu *Pisma Świętego* i wprowadzenia tzw. paragrafów aryjskich (wykluczenie ze wspólnoty kośc. osób pochodzenia żyd.); te założenia ideol. znalazły swoje uzasadnienie w poglądach niektórych ewang. teologów uniw. (m.in. P. Althaus, F. Gogarten, W. Elert, E. Hirsch).

W wyniku sporów, dotyczących zwł. postawy wobec reżimu hitlerowskiego, doszło do wewn. rozłamu i powstania tzw. Kościoła wyznającego (→ Bekennende Kirche), stojącego w opozycji do hitleryzmu; koniec działalności N.Ch. nastąpił 1945 wraz z upadkiem III Rzeszy.

K. Meier, *Die Deutschen Christen*, Gö 1964, 1967³; tenże, *Der evangelische Kirchenkampf I-III*, Gö 1976-84; H.J. Sonne, *Die politische Theologie der Deutschen Christen*, Gö 1982; K. Novak, *EKLn I 825-827*; K. Meier, *Kreuz und Hakenkreuz. Die evangelische Kirche im Dritten Reich*, Mn 1992, 2001²; tenże, *LThK III (1995³) 169-170*; H. Faulenbach, *RGG II (1999⁴) 698-702* (bibliogr.).

Stanisław Józef Koza

NIEMIEROWSKI WACŁAW KS., pseud. Ks. W.N., ur. 11 IX 1868 w Warszawie, zm. 17 VI 1936 w Kielcach, popularyzator teologii. W 1885-89 studiował teologię w warsz. i włocł. seminarium duch., a od 1889 w Akademii Duch. w Petersburgu, gdzie 1893 uzyskał tytuł magistra; 1893 przyjął święcenia kapł.; 1893-99 był wik. w Piotrkowie Trybunalskim, a 1895-99 notariuszem konsystorza; 1899 został mianowany rektorem kościoła pobornardyńskiego w Piotrkowie Trybunalskim, a 1900 prof. filozofii i teologii dogm. w seminarium duch. w Kielcach; był także prefektem Gimnazjum im. Królowej

Jadwigi w Kielcach i prezesem Tow. Szkół Kat., 1913-18 wicerektorem seminarium i wykładowcą teologii dogm. i katechetyki, nast. rektorem seminarium kiel. oraz wykładowcą teologii pastoralnej i języka łac.; 1911 otrzymał godność kanonika gremialnego kapituły katedralnej w Kielcach, 1933 scholastyka katedralnego i prałata domowego pap.; w „Przeglądzie Diecezjalnym” (od 1925 „Kielecki Przegląd Diecezjalny”) opublikował liczne artykuły z zakresu prawa kan. i teologii pastoralnej.

Sp. ks. Wacław N. prałat kapituły kieleckiej, rektor seminarium duchownego, KPD 23(1936) 225-226; A.L. Szafranski, *Teologia pastoralna w diecezji kieleckiej w XIX wieku*, NP 57(1982) 114; T. Wróbel, *Nauczanie filozofii i teologii w kieleckim seminarium duchownym (1727-1962)*, NP 59(1983) 106, 120, 126, 155; W. Wlazlak, *Organizacja i działalność Konsystorza Foralnego Piotrkowskiego w latach 1819-1918*, Cz 2004, 123, 127, 162.

Władysław Piotr Wlazlak

NIEMIERZA z KRZELOWA, ur. ok. 1349, zm. 5 IX 1427, kanonik krakowski.

Był synem Mikołaja oraz Elżbiety z Mądrostków; jego dziad sprawował urząd wojewody sand., a pradziad – kasztelana krak.; po raz pierwszy odnotowany został 30 IX 1379 jako kanonik krak.; między 1386 a 1388 był prob. w Książu Wielkim, związany z królem Władysławem II Jagiełłą, był jego posłem 1396; w tym samym roku wspomniany go jako kustosz w krak. kapitule kolegiackiej św. Floriana (prawo patronatu należało do króla); 1425 otrzymał dożywotnio kustodię, darowaną wówczas przez króla Akademii Krak.; 1403 został członkiem komisji mającej wypracować zasady podziału dochodów krak. kapituły katedralnej; 1422 brał udział w opracowaniu statutu kolegiaty św. Floriana, a 1426 wystąpił jako członek komisji spisującej cuda dokonane za przyczyną królowej → Jadwigi; świadczył w dokumentach wystawianych przez bpów krak., począwszy od Jana z Radliczyc, a skończywszy na Z. Oleśnickim (ponad 60 dyplomów); jako ostatni męski potomek gałęzi krzelowskiej Lisów zapisał majątek swej bratanicy Jagnie; dokonał kilku znaczących fundacji, m.in. 1403 ołtarza Wszystkich Świętych przed zakrystią w katedrze krak., którego uposażeniem była połowa wsi Węgrzyce Wielkie, nabyta przez niego na ten cel; patronat miał należeć do bratanka Jana, jednak z powodu jego śmierci 1408 został przekazany Piotrowi Toporczykowi z Marcinowic; doposażony przez niego kaplicą św. Elżbiety w Koberzynie i należącymi do niej dziesięcinami z Marcinowic; po jego bezpotomnej śmierci został powierzony przez N. Akademię Krak. – jako pierwsza prywatna fundacja dla uczelni.

Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364-1764, Kr 1964, 52-53, 130; F. Sikora, *PSB XXII 800-801*; B. Sliwiński, *Lisowie Krzelowscy w XIV-XV w. i ich antenaci*, Gd 1993, 116-122; M.D. Kowalski, *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320-1382)*, Kr 1996, 233-234.

Tomasz Nowicki

NIEMIRA KAROL bp, ur. 28 X 1882 w Warszawie, zm. 8 VII 1965 w Czubinie k. Błonia, kaznodzieja.

W 1904-09 studiował w Metropol. Seminarium Duch. w Warszawie, a nast. na Gregorianum w Rzymie, gdzie uzyskał tytuł doktora prawa kan.; święcenia kapł. przyjął 1911 w Warszawie, nast. podjął pracę duszpast. w Łodzi; 1912 został wik. archikatedry warsz. (od 1920 proboszcz); 1917 otrzymał godność kanonika honorowego Warsz. Kapituły Metropol. oraz funkcję obrońcy węzła małż.; od 1919 był kapelanem grupy operacyjnej Kowel; 1925 został wizytatorem religii w warsz. szkołach zawodowych; 1926-33 pełnił urząd prob. parafii św. Augustyna, gdzie zaangażował się w prace społ. i charytatywne; działał w Warszawskim Tow. Dobroczynności, Komitecie Obywatelskim, a od 1926 także w radzie miejskiej (w ramach Komisji do spraw Rozszerzania Sieci Szkolnej oraz Komisji Budżetowej i do spraw Opieki Społ.). Jako publicysta współpracował z redakcjami: *Podręcznej encyklopedii kościelnej*, „Gazety Warszawskiej” i „Rzeczypospolitej”.